EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 30.1.2019
COM(2019) 53 final

2019/0019 (COD)

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS

sotsiaalkindlustuse koordineerimise valdkonnas pärast Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust väljaastumist võetavate erandolukorra meetmete kohta

(EMPs ja Šveitsis kohaldatav tekst)

SELETUSKIRI

1. ETTEPANEKU TAUST

• Ettepaneku põhjused ja eesmärgid

Ühendkuningriik esitas 29. märtsil 2017 Euroopa Liidu lepingu artikli 50 kohase teate oma kavatsuse kohta EList välja astuda. See tähendab, et kui väljaastumislepingut ei ratifitseerita, lõpeb liidu esmaste ja teiseste õigusaktide kohaldamine Ühendkuningriigi suhtes alates 30. märtsist 2019 (edaspidi „väljaastumise kuupäev“). Sel hetkel saab Ühendkuningriigist „kolmas riik“.

Liit ja Ühendkuningriik on väljaastumislepingu[1] tingimustes kokku leppinud ja Euroopa Ülemkogu kiitis lepingu heaks 25. novembril 2018 (artikkel 50). Samas ei ole kindel, et leping Ühendkuningriigis ratifitseeritakse.

13. novembri 2018. aasta teatises „Valmistumine Ühendkuningriigi väljaastumiseks Euroopa Liidust 30. märtsil 2019: erandolukorra tegevuskava“[2] („teatis erandolukorra tegevuskava kohta“) rõhutas Euroopa Komisjon, et väljaastumisleping on parim võimalus Ühendkuningriigi korrakohaseks väljaastumiseks liidust. Kui väljaastumislepingut ei sõlmita, tuleb liidul siiski kaitsta oma huve ning rakendada kõikides valdkondades ühtset ja kooskõlastatud lähenemisviisi. Selles teatises esitas komisjon kuus üldist põhimõtet, millele kõik erandolukorra meetmed peavad vastama. Nende hulka kuuluvad põhimõtted, mille kohaselt ei tohiks erandolukorra meetmetega dubleerida liidu liikmesusest tulenevaid eeliseid ega väljaastumislepinguga ettenähtud üleminekuperioodi tingimusi; erandolukorra meetmed peavad olema ajutised ja ei tohiks põhimõtteliselt kehtida kauem kui 2019. aasta lõpuni; erandolukorra meetmed võtab ühepoolselt vastu Euroopa Liit oma huvide kaitseks ja seetõttu võib Euroopa Liit need põhimõtteliselt igal ajal tühistada.

Alates väljaastumise kuupäevast, kui selleks ajaks ei ole liidu ja Ühendkuningriigi vahel väljaastumislepingut sõlmitud, ei kohaldata liidu ja Ühendkuningriigi vahelistes suhetes enam sotsiaalkindlustuse koordineerimist käsitlevaid liidu õigusnorme. See tähendab, et sotsiaalkindlustusõigusi ei tagata liidu kodanikele, kelle suhtes kohaldatakse või on kohaldatud ühe või mitme liikmesriigi õigusnorme olukorras, mis hõlmab Ühendkuningriiki (nt nad töötasid või elasid seal ajal, kui Ühendkuningriik oli liidu liikmesriik), ega ka Ühendkuningriigi kodanikele, kelle suhtes kohaldatakse või on kohaldatud ühe või mitme liikmesriigi õigusnorme.

Võimalikust olukorrast sõltumata on komisjon järjekindlalt rõhutanud, et liidu kodanike kaitsmine Ühendkuningriigis ja Ühendkuningriigi kodanike kaitsmine Euroopa Liidus on esmatähtis. Selleks on vaja, et liikmesriigid võtavad vastutuleliku hoiaku nende Ühendkuningriigi kodanike suhtes, kes juba elavad nende territooriumil. Eeldatakse, et Ühendkuningriik teeb sedasama. Seda silmas pidades on käesoleva ettepaneku eesmärk leevendada Ühendkuningriigi liidust väljaastumise mõningaid negatiivseid mõjusid juhul, kui Ühendkuningriigiga võimalikes lahendustes kokkuleppele ei jõuta.

---

[1] https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/draft_withdrawal_agreement_0.pdf

[2] Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Keskpangale, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide komiteele ning Euroopa Investeerimispangale „Valmistumine Ühendkuningriigi väljaastumiseks Euroopa Liidust 30. märtsil 2019: erandolukorra tegevuskava“ (COM/2018/880 final).

Eelkõige on vaja tagada, et isikutele, kes on liidu kodanikena kasutanud liidu piires vaba liikumise õigust enne väljaastumise kuupäeva, jäävad alles sotsiaalkindlustusõigused, lähtudes neist asjaoludest ja sündmustest, mis leidsid aset, ning kindlustus-, füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemis- ja elamisperioodidest, mis täitusid enne väljaastumise kuupäeva, kui Ühendkuningriik oli Euroopa Liidu liikmesriik. Sotsiaalkindlustuse koordineerimise teatavaid keskseid põhimõtteid, mis on sätestatud määruses (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise kohta (võrdsustamine, liitmine, võrdne kohtlemine), ja käesoleva määruse norme, mis tagavad nende põhimõtete rakendamise praktilise mõju (näiteks vanaduspensioni proportsionaalne arvutamine), tuleks kõnealuste isikute suhtes jätkuvalt kohaldada enne väljaastumise kuupäeva aset leidnud asjaolude või sündmuste ja täitunud perioodide suhtes. Sama vajadus tekib nende kodakondsuseta isikute ja pagulaste sotsiaalkindlustusõigustega seoses, kelle suhtes kohaldatakse või on kohaldatud ühe või mitme liikmesriigi õigusnorme olukordades, mis hõlmab Ühendkuningriiki. Kõigi osutatud isikute kategooriate puhul on hõlmatud ka nende pereliikmed ja ülalpidamisel olnud isikud[3].

Kuna Ühendkuningriigist saab kolmas riik, ei kohaldata väljaastumise kuupäevast alates enam muid sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimist käsitlevaid põhimõtteid ega norme (nt rahaliste hüvitiste ülekantavus, mitterahaliste haigushüvitiste pidevus ja kohaldatavaid õigusakte käsitlevad normid).

Liit on vaba liikumist käsitlevate aluslepingu sätete alusel täielikult kasutanud Ühendkuningriigi ja teiste liikmesriikide vaheliste sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise alast pädevust seoses vaba liikumise õiguse teostamisega, mis toimus siis, kui Ühendkuningriik oli liidu liikmesriik. Seega ei ole liikmesriikidel võimalik sõlmida ja kohaldada kahepoolseid konventsioone, mis hõlmavad käesoleva määruse kohaldamisalasse kuuluvaid olukordi.

- **Kooskõla poliitikavaldkonnas kehtivate õigusnormide ja liidu muude tegevuspõhimõtetega**

Käesolev ettepanek on osa liidu valmisolekust ja erandolukorra tegevuskavast leevendada Ühendkuningriigi liidust väljaastumise negatiivset mõju, kui väljaastumine toimub ilma väljaastumislepinguta. Ettepanekus järgitakse üldpõhimõtteid, mis on välja toodud teatises erandolukorra tegevuskava kohta. Kuna ettepanekuga ei dubleerita liidu liikmesusest tulenevaid eeliseid ega väljaastumislepingu kohase võimaliku üleminekuaja tingimusi, on see ühepoolne ja ajutine.

2. ÕIGUSLIK ALUS, SUBSIDIAARSUS JA PROPORTSIONAALSUS

- **Õiguslik alus**

Käesolev ettepanek põhineb Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklil 48, kuna käsitleb sotsiaalkindlustuse koordineerimise meetmeid.

[3] Hilisemas etapis kaalub komisjon käesolevas ettepanekus esitatud põhimõtete laiendamist liikmesriikide territooriumidel seaduslikult elavatele kolmandate riikide kodanikele, kes Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. novembri 2010. aasta määruse (EL) nr 1231/2010 kohaselt kuuluvad sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimist käsitlevate ELi õigusnormide kohaldamisalasse.

- **Subsidiaarsus (ainupädevusse mittekuuluva valdkonna puhul)**

Kohaldatakse subsidiaarsuse põhimõtet, kuna ettepanek ei kuulu ELi ainupädevusse. Liikmesriikidel ei ole võimalik ettepaneku eesmärke riiklikul, piirkondlikul või kohalikul tasandil piisaval määral saavutada. Vaja on koordineeritud lähenemisviisi liidu tasandil, et kaitsta sotsiaalkindlustusõigusi, mille asjaomased isikud on liidu kodanikena vaba liikumise õiguse teostamise tulemusel omandanud. See võimaldab vältida lahknevusi selles, kuidas liikmesriigid kohaldavad liidu õigusnorme enne väljaastumiskuupäeva aset leidnud asjaolude ja sündmuste või täitunud perioodidega seotud sotsiaalkindlustusõiguste suhtes, ning hoida ära asjaomaste isikute ebavõrdset kohtlemist.

- **Proportsionaalsus**

Kavandatud määruses ei minda kaugemale sellest, mis on vajalik komisjoni erandolukorra tegevuskava eesmärkide saavutamiseks, kuna määrusega tagatakse minimaalne sotsiaalkindlustusõiguste kaitse isikutele, kes kasutasid oma õigust vabale liikumisele enne väljaastumise kuupäeva.

- **Vahendi valik**

Kavandatav vahend on määrus. Muud vahendid (nt teatis või muud õiguslikult mittesiduvad vahendid) ei tagaks nõutavat õiguskindluse taset.

3. JÄRELHINDAMISE, SIDUSRÜHMADEGA KONSULTEERIMISE JA MÕJU HINDAMISE TULEMUSED

Käesolev ettepanek võetakse vastu osana erandolukorra meetmete raamistikust, mille eesmärk on leevendada Ühendkuningriigi liidust väljaastumise negatiivset mõju, kui väljaastumine toimub ilma väljaastumislepinguta.

Kuna väljaastumislepingut ei ole sõlmitud, analüüsis Euroopa Komisjon selle tagajärgi. Olles esialgu kutsunud liikmesriike üles tegutsema, jõudis komisjon lõpuks järeldusele, et käesolevat ettepanekut on vaja selleks, et kaitsta asjaomaste isikute sotsiaalkindlustusõigusi, mis on seotud enne väljaastumise kuupäeva asetleidnud asjaolude või sündmuste või täitunud perioodidega.

Komisjon on arutanud liikmesriikidega erandolukorra meetmete vajalikkust ning seda, milliseid valdkondlikke, õiguslikke ja haldusalaseid valmisolekumeetmeid kõnealuse stsenaariumi korral võtta tuleks. Selleks viidi 27. novembril ja 12. detsembril 2018 ning 16. jaanuaril 2019 läbi ELi lepingu artikli 50 nõukogu töörühma koosolekud ning korraldati 20. detsembril 2018 sotsiaalkindlustuse koordineerimise alane tehniliste ekspertide seminar.

4. MÕJU EELARVELE

Ettepanek ei mõjuta liidu eelarvet. Ettepaneku eesmärk on kaitsta asjaomaste isikute sotsiaalkindlustusõigusi, sealhulgas sotsiaalkindlustusõiguste alusel saadavat tulu ning liikmesriikide rahandust.

5. MUU TEAVE

- **Rakenduskavad ning järelevalve, hindamise ja aruandluse kord**

Ei kohaldata.

- **Ettepaneku sätete üksikasjalik selgitus**

Ettepaneku eesmärk on tagada, et isikutele, kes on liidu kodanikena kasutanud oma õigust liikumisvabadusele enne väljaastumise kuupäeva, jäävad alles sotsiaalkindlustusõigused, mis on seotud enne väljaastumise kuupäeva asetleidnud asjaolude või sündmustega ja täitunud perioodidega. Ka teistele asjaomastele isikutele, kes on olukorras, mis hõlmab Ühendkuningriiki enne väljaastumise kuupäeva ja kelle suhtes muidu kohaldataks määrust (EÜ) nr 883/2004 ja määrust (EÜ) nr 987/2009, peaks need õigused alles jääma. Need on: kodakondsuseta isikud, pagulased ja kõigisse eeltoodud kategooriatesse kuuluvate isikute pereliikmed ja ülalpidamisel olnud isikud.

Artiklis 1 selgitatakse, et käesoleva määruse kohaldamisel kasutatakse mõisteid, mis on sätestatud määruse (EÜ) nr 883/2004 artiklis 1 ja määruse (EÜ) nr 987/2009 artiklis 1.

Artiklis 2 on määratletud kavandatud määruse isikuline kohaldamisala. See hõlmab: isikuid (liidu või Ühendkuningriigi kodanikud, kodakondsuseta isikud ja pagulased), kelle suhtes kohaldatakse või on kohaldatud sotsiaalkindlustuse koordineerimise liidu norme ja kes on olukordades, mis hõlmavad Ühendkuningriiki ajal, kui ta oli liidu liikmesriik, ning nende isikute pereliikmeid ja ülalpidamisel olnud isikuid.

Artiklis 3 määratletakse kavandatud määruse sisuline kohaldamisala ja täpsustatakse, et sellega on hõlmatud kõik määruse (EÜ) nr 883/2004 artiklis 3 loetletud sotsiaalkindlustusliigid.

Artiklis 4 nähakse ette kavandatud määrusega hõlmatud isikute võrdne kohtlemine.

Artiklis 5 on sätestatud, et määruses (EÜ) nr 883/2004 ettenähtud võrdsustamis- ja liitmispõhimõtteid kohaldatakse liidus ka edaspidi kõigi selliste nõuete suhtes, mis on seotud enne väljaastumise kuupäeva aset leidnud asjaolude ja sündmuste ning täitunud perioodidega.

Artiklis 6 sätestatakse kavandatud määruse jõustumise ja kohaldamise alguskuupäev.

2019/0019 (COD)

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS

sotsiaalkindlustuse koordineerimise valdkonnas pärast Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust väljaastumist võetavate erandolukorra meetmete kohta

(EMPs ja Šveitsis kohaldatav tekst)

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artiklit 48,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt

ning arvestades järgmist:

(1) 29. märtsil 2017 esitas Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriik (edaspidi „Ühendkuningriik“) Euroopa Liidu lepingu artikli 50 kohase teate oma kavatsuse kohta EList välja astuda. Aluslepingute kohaldamine Ühendkuningriigi suhtes lõpeb alates väljaastumislepingu jõustumise kuupäevast või lepingu puudumise korral kahe aasta möödumisel teatest, st alates 30. märtsist 2019, kui Euroopa Ülemkogu ei otsusta kokkuleppel Ühendkuningriigiga ühehäälselt seda tähtaega pikendada.

(2) Kuna väljaastumislepingut ei ole sõlmitud ja pikendatud ei ole kaheaastast perioodi alates Ühendkuningriigi teatest oma kavatsuse kohta liidust 30. märtsil 2019 välja astuda, lõpeb ka määruses (EÜ) nr 883/2004 (sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta)[4] ja määruses (EÜ) nr 987/2009 (määruse (EÜ) nr 883/2004 rakendamise kohta)[5] sätestatud sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimist käsitlevate normide kohaldamine Ühendkuningriigi suhtes ja Ühendkuningriigis.

(3) Selle tulemusena ei saa isikud, kes on liidu kodanikena enne Ühendkuningriigi liidust väljaastumise kuupäeva õiguspäraselt kasutanud aluslepingu artiklites 45 ja 49 sätestatud õigust liikumisvabadusele, enam nendele normidele tugineda seoses sotsiaalkindlustusõigustega, mis põhinevad sellistel asjaoludel ja sündmustel, mis leidsid aset, ning kindlustus-, füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemis- ja elamisperioodidel, mis täitusid enne väljaastumise kuupäeva ja mis on seotud Ühendkuningriigiga. See mõjutab ka kodakondsuseta isikuid ja pagulasi, kelle suhtes

[4] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta (ELT L 166, 30.4.2004, lk 1).

[5] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta määrus (EÜ) nr 987/2009, milles sätestatakse määruse (EÜ) nr 883/2004 (sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta) rakendamise kord (ELT L 284, 30.10.2009, lk 1).

kohaldatakse või on kohaldatud ühe või mitme liikmesriigi õigusnorme ja kes on olukorras, mis on seotud Ühendkuningriigiga, ning ka kõiki neisse kategooriatesse kuuluvate isikute pereliikmeid ja ülalpidamisel olnud isikuid.

(4) Selleks et tagada asjaomaste isikute jaoks sotsiaalkindlustusõiguste kaitse, peaksid liikmesriigid hõlmatud isikute ning enne Ühendkuningriigi liidust väljaastumist aset leidnud asjaolude või sündmuste ja täitunud perioodide suhtes jätkuvalt kohaldama määruses (EÜ) nr 883/2004 ja määruses (EÜ) nr 987/2009 sätestatud võrdset kohtlemist, võrdsustamist ja liitmist käsitlevaid liidu põhimõtteid ning kõnealuste määruste sätteid, mida on vaja nende põhimõtete rakendamiseks.

(5) Selleks et saavutada võrdset kohtlemist, võrdsustamist ja liitmist käsitlevate sotsiaalkindlustuspõhimõtete ühetaoline ühepoolne kohaldamine, on vaja kehtestada käesolev erandolukorra määrus.

(6) Käesolevat määrust tuleks kohaldada alates päevast, mis järgneb päevale, mil lõpeb aluslepingute kohaldamine Ühendkuningriigi suhtes ja Ühendkuningriigis, välja arvatud juhul, kui Ühendkuningriigiga sõlmitud väljaastumisleping on selleks kuupäevaks jõustunud,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA MÄÄRUSE:

Artikkel 1

Mõisted

Käesolevas määruses kasutatakse määruse (EÜ) nr 883/2004 artiklis 1 ning määruse (EÜ) nr 987/2009 artiklis 1 sätestatud mõisteid.

Artikkel 2

Isikud, kelle suhtes määrust kohaldatakse

Käesolevat määrust kohaldatakse järgmiste isikute suhtes:

a) liikmesriigi kodanikud ning kodakondsuseta isikud ja pagulased, kelle suhtes enne 30. märtsi 2019 kohaldatakse või on kohaldatud ühe või mitme liikmesriigi õigusnorme ja kes enne 30. märtsi 2019 on või on olnud olukorras, mis hõlmab Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriiki (edaspidi „Ühendkuningriik“), ning nende pereliikmed ja ülalpidamisel olnud isikud;

b) Ühendkuningriigi kodanikud, kelle suhtes enne 30. märtsi 2019 kohaldatakse või on kohaldatud ühe või mitme liikmesriigi õigusnorme, ning nende pereliikmed ja ülalpidamisel olnud isikud.

Artikkel 3

Reguleerimisala

Käesolevat määrust kohaldatakse kõigi määruse (EÜ) nr 883/2004 artiklis 3 loetletud sotsiaalkindlustusliikide suhtes.

Artikkel 4

Võrdne kohtlemine

Määruse (EÜ) nr 883/2004 artiklis 4 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtet kohaldatakse käesoleva määruse artiklis 2 osutatud isikute suhtes selliste asjaolude ja sündmustega seoses, mis leidsid aset Ühendkuningriigis enne 30. märtsi 2019.

Artikkel 5

Võrdsustamine ja liitmine

1. Määruse (EÜ) nr 883/2004 artiklis 5 sätestatud võrdsustamise põhimõtet kohaldatakse enne 30. märtsi omandatud hüvitiste või tulu suhtes ning selliste asjaolude ja sündmustega seoses, mis leidsid aset Ühendkuningriigis enne 30. märtsi 2019.

2. Määruse (EÜ) nr 883/2004 artiklis 6 sätestatud liitmispõhimõtet kohaldatakse enne 30. märtsi 2019 täitunud kindlustus-, töötamis-, füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemis- või elamisperioodide suhtes.

3. Kohaldatakse kõiki muid määruse (EÜ) nr 883/2004 ja määruse (EÜ) nr 987/2009 sätteid, mis on vajalikud käesoleva artikli lõigetes 1 ja 2 sätestatud põhimõtete rakendamiseks.

Artikkel 6

Jõustumine

Käesolev määrus jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Seda kohaldatakse alates päevast, mis järgneb päevale, mil vastavalt Euroopa Liidu lepingu artikli 50 lõikele 3 lõpeb aluslepingute kohaldamine Ühendkuningriigi suhtes ja Ühendkuningriigis.

Käesolevat määrust ei kohaldata siiski juhul, kui Ühendkuningriigiga Euroopa Liidu lepingu artikli 50 lõike 2 alusel sõlmitud väljaastumisleping on selleks kuupäevaks jõustunud.

Käesolev määrus on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.

Brüssel,

Euroopa Parlamendi nimel	*Nõukogu nimel*
president	*eesistuja*